

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Lenky Matyášové a soudců JUDr. Ludmily Valentové a JUDr. Vojtěcha Šimíčka v právní věci žalobce: **OSMPB, občanské sdružení,** se sídlem St. Duchcovská 404/75, Teplice proti žalovanému: **Finanční ředitelství v Českých Budějovicích,** se sídlem Mánesova 3a, České Budějovice, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 22. 6. 2011, č. j. 10 Af 34/2011 - 13,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá**.

II. Žalovanému **se** náhrada nákladů řízení **nepřiznává**.

Odůvodnění:

Usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 22. 6. 2011 byla zamítnuta žádost žalobce o osvobození od soudních poplatků v řízení o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 28. 4. 2011 č. j. 2042/11-0300.

V odůvodnění napadeného usnesení krajský soud uvedl, že pokud jde o cíle a předmět sdružení, na které žalobce ve své žádosti o osvobození od soudních poplatků poukazuje, nemůže být argumentem ve prospěch aprobování takového modelu fungování založený na tom, že právnická osoba, nastaví své majetkové poměry tak, aby delší dobu setrvávala ve stavu bez prostředků. Krajský soud uvedl, že ust. § 36 odst. 3 s. ř. s. stanoví výjimku z pravidla. Model žalobce ovšem popírá *ratio* uvedeného ustanovení. Krajský soud konstatoval, že žalobce je občanským sdružením a musí si být vědom, že pokud hodlá svoji činnost vykonávat, je třeba v rámci této činnosti počítat (a být připraven) též na aktivity s tím související, včetně vedení event. soudních či správních řízení. Je zcela na místě po

něm požadovat, aby si materielní prostředky pro realizování tohoto cíle v nezbytné míře pro svou činnost zajistil. Nemůže proto vlastní odpovědnost za nedostatek finančních prostředků, jako zdrojů pro vlastní činnost, přenášet na stát. Dále krajský soud uvedl, že žádost o osvobození od soudních poplatků nemůže být důvodná jen proto, že žalobce, coby speciálně zaměřené sdružení vyvíjející činnost k dosažení cíle, nemá žádné materiální prostředky.

Žalobce (dále jen „stěžovatel“) podal proti usnesení krajského soudu včasnou kasační stížnost z důvodů dle ust. § 103 odst. 1 písm. a) a d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, (dále jen s. ř. s.).

Stěžovatel v kasační stížnosti namítá, že není spornou nemajetnost stěžovatele, neboť krajský soud nemajetnost nezpochybnil. Z odůvodnění však není zřejmé, zda krajský soud dospěl nebo nedospěl k závěru, že nemajetnost stěžovatele je pouze předstíraná. Úvahy soudu o zneužití práva považuje stěžovatel za nepřezkoumatelné pro jejich nesrozumitelnost. Krajský soud v napadeném usnesení uvedl, že *žalobce si musí být vědom, že pokud hodlá svoji činnost vykonávat, je třeba v rámci této činnosti počítat (a být připraven) též na aktivity s tím související, včetně vedení event. soudních či správních řízení. Je zcela na místě po něm požadovat, aby si materielní prostředky pro realizování tohoto cíle v nezbytné míře pro svou činnost zajistil. Nemůže proto vlastní odpovědnost za nedostatek finančních prostředků, jako zdrojů pro vlastní činnost, přenášet na stát.* Tato úvaha je však v rozporu s tím, co uvádí krajský soud v úvodu, tj. že *předpokladem pro osvobození je splnění tří podmínek, a to podání žádosti, doložení nedostatku prostředků a vyloučení zjevné neúspěšnosti návrhu na zahájení řízení.* Úvahu soudu proto považuje stěžovatel za nekonzistentní, nemající oporu v ust. § 36 odst. 3 s. ř. s. a mající povahu frázovité proklamace, kterou by bylo možné vztáhnout na jakoukoliv osobu (nejen právnickou). Stěžovatel navrhuje, aby Nejvyšší správní soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil krajskému soudu k novému řízení.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadené usnesení v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. vázán rozsahem a důvody, které stěžovatel uplatnil ve své kasační stížnosti. Neshledal přitom vady podle § 109 odst. 3 s. ř. s., k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti.

Kasační stížnost není důvodná.

Nejvyšší správní soud předně konstatuje, že nevyzýval stěžovatele k uhrazení soudního poplatku, neboť opětovné trvání na uhrazení poplatku pro kasační řízení by totiž znamenalo další řetězení téhož problému, který je předmětem původního řízení. Z logiky věci by se trvání na úhradě nejevilo smysluplným a ani by nesvědčilo hospodárnosti a rychlosti celého řízení. Zároveň by vedlo k vlastnímu popření cíle, jenž účastník podáním žádosti sledoval, a k popření vlastního smyslu řízení o kasační stížnosti. V této problematice odkazuje zdejší soud na svou ustálenou judikaturu, především na rozsudek ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 - 37, nebo rozsudek ze dne 28. 4. 2004, č. j. 6 Azs 27/2004 - 41, (všechna zde cit. rozhodnutí dostupná na www.nssoud.cz). Jakýkoliv jiný přístup by byl bezúčelný, formalistický, v rozporu se zásadou procesní ekonomie a nemohl by vést k ochraně práv stěžovatele. Uvedené se přiměřeně vztahuje

rovněž k podmínce právního zastoupení v řízení před zdejším soudem (§ 105 odst. 2 s. ř. s.).

Ustanovení § 36 odst. 3, věta první s. ř. s. stanoví, že účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků.

Cílem uvedeného ustanovení je formou individuálního osvobození od soudních poplatků, chránit účastníka řízení nacházejícího se v nepříznivých majetkových poměrech před nepřiměřeně tvrdým dopadem poplatkové povinnosti. Předpokladem pro osvobození je kumulativní splnění tří podmínek: žalobce o osvobození požádá, nedostatek prostředků doloží a návrh na zahájení řízení není zjevně neúspěšný (věta druhá cit. § 36 odst. 3 s. ř. s.). Institut osvobození od soudních poplatků přitom představuje toliko určitou výjimku ze zákonné poplatkové povinnosti, nikoli institut umožňující bezbřehý, bezplatný přístup k soudu (k tomu srov. např. rozsudek NSS ze dne 16. 7. 2009, č. j. 9 Ans 6/2009 - 71).

K vlastní otázce posuzování nedostatečnosti prostředků pak lze vyvodit obecný závěr, že při rozhodování podle § 36 odst. 3 s. ř. s. soud především porovnává na jedné straně výdělkové a další majetkové a sociální poměry dotyčného účastníka řízení, na druhé straně pak porovnává výši soudního poplatku se zřetelem na případné další náklady spojené s předmětným řízením před soudem či povahu věci samé. Výsledkem této úvahy je pak závěr, zda účastníkovi je možné přiznat osvobození od soudních poplatků či nikoli.

V usnesení napadeném kasační stížností sice krajský soud konstatoval, že stěžovatel aktuální nedostatek finančních prostředků doložil. S ohledem na ustálenou judikaturu správních soudů, ze které krajský soud v napadeném usnesení zjevně vycházel, však stěžovateli osvobození od soudních poplatků nepřiznal. Krajský soud v daném případě uvedl, že je zásadně věcí stěžovatele, z jakých prostředků financuje svoji činnost, včetně placení soudních poplatků. Nemůže proto vlastní odpovědnost za nedostatek finančních prostředků, jako zdrojů pro vlastní činnost, přenášet na stát.

K problematice žádostí o osvobození od soudních poplatků neziskových právnických osob se Nejvyšší správní soud vyjádřil v usnesení rozšířeného senátu ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74, publ. pod č. 2099/2010 Sb. NSS. Uvedené rozhodnutí dopadá i na nyní posuzovanou věc. Rozšířený senát ve svém usnesení konstatuje, že *„(p)ři posuzování podmínek pro osvobození od soudních poplatků soud podle § 36 odst. 3 věty první s. ř. s. zkoumá, zda právnická osoba má dostatečné prostředky. Pokud právnická osoba vědomě uspořádá svoji činnost tak, aby dlouhodobě setrvávala bez dostatečných finančních prostředků, ačkoliv jejich vynakládání v souvislosti s vykonávanou činností je obvyklé a nezbytné, nelze takovou právnickou osobu zpravidla osvobodit od soudního poplatku ve smyslu § 36 odst. 3 s. ř. s.“*. Jinými slovy, v konkrétním případě je potřeba vždy zkoumat, zda žádající právnická osoba skutečně dostatek finančních prostředků na prosazování svých práv před soudem nemá, anebo zda tento nedostatek pouze předstírá. Rozhodující pro posouzení této otázky je dle rozšířeného senátu NSS skutečnost, zda *„právnická osoba dlouhodoběji funguje v souladu s účelem (cílem), pro který byla založena či který je předmětem její činnosti, aniž by ovšem byla schopna takové fungování zabezpečit ze zdrojů, které má sama právně k dispozici.*“

Pokud by tomu tak bylo „*je to indicií, že ve skutečnosti ekonomické zázemí takové osoby tvoří lidé podílející se přímo či nepřímo, zjevně či skrytě na její činnosti. Takové dlouhodobé fungování tedy naznačuje, že skutečné ekonomické možnosti dané právnické osoby jsou větší než rozsah majetku, který jí (formálně) právně patří, a že ve skutečnosti netrpí nedostatkem prostředků, neboť žádná právnická osoba nemůže jako skutečně samostatná entita dlouhodobě existovat bez dostatečného majetkového zázemí pokrývajícího náklady na její činnost. Důkazní břemeno k prokázání, že nemá dostatek prostředků, nese účastník řízení*“.

Krajský soud ohledně majetkových poměrů stěžovatele neměl pochybnosti, to ostatně uvádí i stěžovatel, avšak krajský soud v dané věci zcela na místě poukázal na výše cit. usnesení rozšířeného senátu. Z dosavadní rozhodovací činnosti vztahující se ke stěžovateli (např. řízení vedené před NSS pod sp. zn. 5 As 34/2009 nebo pod sp. zn. 5 As 33/2009) je zdejšímu soudu známo, že cílem stěžovatele jakožto občanského sdružení podle jeho stanov, je posilování veřejné kontroly orgánů státní správy. Tuto aktivitu stěžovatel může realizovat mimo jiné i účastí v řízeních, v nichž jsou projednávány a řešeny spory z toho vyplývající.

Stěžovatel ve své žádosti o osvobození od soudních poplatků uvedl, že vychází z předpokladu, že v ČR „coby právním státě, orgány veřejné moci v zásadě respektují platné právo“, proto „model fungování žalobce není založen na předpokladu, že těžištěm jeho činnosti bude vedení soudních sporů“, a proto s náklady na soudní spory nepočítá. Na druhé straně v kasační stížnosti sám uvádí (a zdejšímu soudu je tato skutečnost známá i z jeho vlastní rozhodovací činnosti), že vede a vedl již řadu sporů, ve kterých rovněž vždy žádal o osvobození od soudních poplatků. Lze proto přisvědčit úvaze krajského soudu, že je zřejmé, vzhledem k povaze činnosti stěžovatele, že musí s určitým obvyklým typem nákladů (např. se soudními poplatky) počítat.

Ačkoliv stěžovatel s výše uvedenými úvahami krajského soudu a cit. usnesením rozšířeného senátu nesouhlasí a považuje je za frázovité proklamace, nemůže jeho odlišný názor na posouzení dané věci nic měnit. Pro stěžovatele totiž není účast v řízeních před správními soudy nic výjimečného ani překvapivého. Pokud stěžovatel hodlá být tímto způsobem aktivní, lze také důvodně očekávat, že si materiální prostředky pro prosazování svých cílů dostatečně zajistí. Pakliže stěžovatel vychází z předpokladu, že to bude výlučně stát, který za všech okolností ve všech obdobných případech jednotlivých kroků stěžovatele k dosažení jeho cíle ponese veškeré jeho náklady na soudní řízení, je takový předpoklad nelegitimní a nemá oporu ani v již cit. § 36 odst. 3 s. ř. s. a to ani v tom případě, že formální podmínky pro osvobození od soudních poplatků, jak je citoval krajský soud, by byly splněny.

Dle názoru Nejvyššího správního soudu proto nemůže být žádost o osvobození od soudních poplatků důvodná výlučně proto, že stěžovatel jako sdružení nemá pro takovou činnost žádné materiální prostředky a nevyvíjí žádnou činnost k jejich zajištění. Pro tento závěr svědčí již samotná žádost stěžovatele, v níž uvedl, že dle jeho informací nicméně žádná z nadací neposkytuje finanční prostředky na úhradu soudních výloh. Tímto tvrzením tedy vyjádřil stěžovatel nejen to, že nemá jiných zdrojů financování, nýbrž i to, že ucházet se o získání peněžních prostředků od různých nadací či individuálních dárců je bezvýznamné. K uvedenému je možno opět odkázat na výše cit. usnesení rozšířeného

senátu ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74, podle kterého „*je zásadně věcí dotyčné právnické osoby, z jakých prostředků financuje svoji činnost; používá-li k tomu dlouhodobě pouze takových dotačních mechanismů, které neumožňují financování určité podmnožiny jejích aktivit (placení soudních poplatků), je nutno považovat za snahu o zneužití práva zakotveného v § 36 odst. 3 s. ř. s., spoléhá-li na to, že takové náklady bude krýt tím, že od nich bude v soudním řízení osvobozena*“.

Nejvyšší správní soud se ztotožňuje se závěrem krajského soudu, který shledal, že s účastí v soudních řízeních, která patří mezi formy činnosti stěžovatele, je neodlučně spjata povinnost platit soudní poplatky. Navzdory tomu stěžovatel delší dobu setrvává ve stavu bez dostatečných finančních prostředků použitelných na úhradu soudních či správních poplatků a spoléhá na to, že bude pro nedostatek majetku od placení těchto poplatků osvobozován. Uvedeným postupem by však mohlo docházet ke zvýhodňování určité skupiny subjektů (zde neziskových právnických osob), aniž by k tomu však byla dána opora v zákoně. Je třeba proto připomenout, že ve věci přiznávání osvobození od hrazení soudních poplatků jde vždy o postup výjimečný, nenárokový, zcela závislý na podkladech, které účastník řízení k žádosti doloží. Je tedy třeba odmítnout toliko mechanickou aplikaci pravidla o nedostatku finančních prostředků coby podmínky pro přiznání osvobození od soudních poplatků. Přiznání takového absolutního práva „za všech okolností bezplatného přístupu k soudu“ pro určité skupiny osob (zde sdružení, jakým je stěžovatel) by nikterak nesouviselo s ochranou konkrétních veřejných subjektivních práv jednotlivců a s uplatňováním práva na jejich soudní ochranu, naopak by ve vztahu k jiným osobám domáhajícím se soudní ochrany mohlo být solidním základem procesní absurdity a diskriminace. Výklad dotčených ustanovení, jakož i absolutní paušalizace, přiznání osvobození vždy na základě tvrzení o nedostatku finančních prostředků, rovněž nemůže vést ke zneužití institutu osvobození od soudních poplatků. V tomto ohledu je i tento dílčí závěr krajského soudu správný.

Nejvyšší správní soud konstatuje, že krajský soud správně vyhodnotil žádost stěžovatele jako nedůvodnou, řádně a dostatečným způsobem napadené usnesení odůvodnil, proto je námitka stěžovatele, že usnesení krajského soudu je nepřezkoumatelné, nedůvodná. Rovněž tak krajský soud v intencích ust. § 36 odst. 6 s. ř. s. řádně posoudil, zda jsou dány důvody pro osvobození od soudních poplatků a dospěl k závěru, že v případě stěžovatele tomu tak není, neboť jeho rezignace na opatření si těch nejzákladnějších prostředků pro svoji činnost nemůže znamenat, že by povinnost jeho základního materiálního zajištění při prosazování jeho práv měla být automaticky přenášena na stát. Tato úvaha krajského soudu nevykazuje prvky jurisdikční libovůle a nelze z něj seznat rozhodování bez bližších kritérií, s ohledem na poměry stěžovatele. Nejvyšší správní soud proto kasační stížnost jako nedůvodnou podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zamítl.

O náhradě nákladů řízení bylo rozhodnuto v souladu s § 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatel, který neměl v tomto řízení úspěch, nemá na jejich náhradu právo. Žalovanému nevznikly v řízení o kasační stížnosti žádné náklady, a proto mu Nejvyšší správní soud náhradu nákladů řízení nepřiznal.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 15. srpna 2011

JUDr. Lenka Matyášová
předsedkyně senátu